

До: ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА НАРОДНО СЪБРАНИЕ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

С копие до:
КОМИСИЯ ПО
КОНСТИТУЦИОННИ
И ПРАВНИ ВЪПРОСИ

КОМИСИЯ ПО
ДЕМОГРАФСКАТА ПОЛИТИКА,
ДЕЦАТА И СЕМЕЙСТВОТО

КОМИСИЯ ПО
ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

КОМИСИЯ ПО ТРУДА
И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

КОМИСИЯ ПО КУЛТУРАТА
И МЕДИИТЕ

СТАНОВИЩЕ
От: ФОНДАЦИЯ „БЪЛГАРСКИ
ФОНД ЗА ЖЕНИТЕ“
ул. „Солунска“ 26, София 1000
office@bgfundforwomen.org

Относно: Законопроект за допълнение на
Закона за закрила на детето със сигнатура №
51-454-01-20 от 06.12.2024 г.

УВАЖАЕМИ ДАМИ И ГОСПОДА И НАРОДНИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ,

Моля, да приемете настоящето становище по Законопроект за допълнение на Закона за закрила на детето, внесен от Тошко Йорданов и група народни представители от ПП “ИМА ТАКЪВ НАРОД” на дата 06.12.2024 г. със сигнатура 51-454-01-20.

След задълбочен анализ на законопроекта за допълнение и изменение на Закона за закрила на детето, изразяваме нашето категорично несъгласие с предложенията, поради сериозни юридически и концептуални недостатъци. С внесеня законопроект концептуално се изменят и разширяват забраните, свързани с разпространяването на информационни материали и рекламата на „съдържание, което не съответства на разбирането за пол на физическите лица като биологична категория“.

Законодателството, което има за цел регулирането на съдържанието, свързано с пола, трябва да бъде ясно, последователно и да отчита както научния напредък, така и правата на човека. Така направените предложения в законопроекта засягат и застрашават правата и свободите на ЛГБТИК+ общността в цялост.

Най-напред следва да се изясни спрямо кои лица законопроектът би имал най-голямо негативно отражение. За целта следва да се изясни предварително значението на някои термини:

Джендърната идентичност, в превод от английски език – „джендър“, което означава „пол“, е всяка себеидентичност, която се различава от идентифицирането с биологичните полови белези. Това е трайно и устойчиво психическо състояние, което не е заболяване, нито преходно състояние, при което външните белези и вътрешното усещане за пол на личността се разминават.

Трансджендър е човек, при който се наблюдава несъответствие между биологичните полови белези и половата идентичност. Идентичността, самосъзнанието и самоопределянето на личността се свързват с противоположния на приписания при раждането пол. Субективното усещане у индивида за липса на синхрон между половата идентичност и външния вид се нарича полова дисфория.

При транссексуалните лица е налице желание за уеднаквяване на вътрешната идентичност с външните белези. За облекчаване на половата дисфория са необходими множество промени и процедури, включително медицински интервенции като хормонална терапия и хирургически процедури за промяна на пола.

Транссексуални са лицата, при които съществува разминаване между телесния и психичния пол и които биха могли или се подлагат на процедури като хормонозаместителна терапия (ХЗТ), полово утвърждаваща терапия, операции за промяна на пола и други.

Международната класификация на болестите (МКБ) посочва, че възникването на транссексуалното състояние се дължи основно на фактори, оказващи влияние върху развитието на ембрионалния мозък още преди раждането на детето. В резултат на това

при хора, притежаващи типичните за даден пол първични и вторични полови белези, се формира сексуална идентичност и сексуално поведение, характерни за лицата от другия пол. Това е причината децата с това състояние още от ранна възраст да проявяват поведение, типично за представителите на другия пол, а с настъпването на половата зрялост при тях да се изгражда сексуална идентичност, противоположна на биологичния им пол.

Съгласно Коментар № 14 от 2013 г. на Комитета по правата на детето към ООН по конвенцията за правата на детето елементите, които следва да се вземат предвид при оценката на най-добрия интерес на детето са включително възгледите и идентичността на детето. Идентичността на детето включва както пол, така и сексуална ориентация.

Комитетът по правата на детето подчертава, че държавите, подписали Конвенцията, имат задължението да осигурят на всички юноши достъп до подходяща информация, която е от съществено значение за тяхното здраве и правилно развитие, включително юношите трябва да имат достъп до информация и за сексуалното и репродуктивното здраве.

Важно е също така да се подчертае, че възможността за информираност относно транс идентичностите не е само въпрос на теоретично знание, а и на социална интеграция, емоционална зрялост и създаване на безопасна среда, в която всички деца могат да се чувстват уважавани и приети, независимо от тяхната джендърна идентичност.

По предложените изменения и допълнения в цялост:

Забраната на „съдържание, което не съответства на разбирането за пол... като биологична категория“ представлява налагане на цензура. „Разбирането за пол“ е неизяснен от законодателя термин, който не отразява сложността и динамиката на съвременните научни и социални възгледи за пола.

Липсата на необходимото правно определение относно съдържанието, което се смята за „несъответстващо“ на биологичния пол, може да доведе до правна неяснота, която създава условия за произволно тълкуване и приложение на закона. Това би могло да доведе до създаване на неясни правни задължения, като същевременно се предоставя възможност за дискриминационни практики или за непредвидена цензура на съдържание, което защитава основните права и свободи на хората с нетрадиционни полови идентичности. Подобна правна несигурност рискува да наруши принципите на правовата държава, включително и правата на човека.

По промените в Закона за закрила на детето в чл. 5б, ал. 3, т. 3:

Забранява се „излагането, представянето, предлагането или по какъвто и да е друг начин разпространението на територията на предучилищните и училищните заведения, както и на други обществени места, посещавани от деца в извънучебно време, на информационни или други материали със съдържание, което не съответства на разбирането за пол на физическите лица като биологична категория.“

Предложените промени не конкретизират кои са тези „други обществени места, посещавани от деца в извънучебно време“, като създават правна несигурност и предоставят възможности за произволни тълкувания. Опитът за въвеждане на това твърде обширно понятие създава рискове от неправомерното прилагане на закона и от злоупотреби.

„С предложената забрана вносителите на законопроекта недвусмислено таргетират организирания ежегодно София Прайд – най-голямото мирно шествие за защита на правата на човека в България. Основната цел на шествието и съпътстващите го събития е да противодействат на силите и механизмите за потискане на ЛГБТИК+ общността, като насърчават солидарността и по-добрата интеграция в обществото, чрез повишаване на видимостта на прикритите и маргинализирани ЛГБТИК+ лица. Това включва както тяхното равно третиране, независимо от сексуалната им ориентация или половата идентичност, така и приемането от страна на обществото и подобряването на живота на хората, които живеят с различни куиър идентичности.

От една страна, като обществено събитие, София Прайд е отворено за посещение от всички лица, намиращи се на територията на гр. София, включително и непълнолетни лица. От друга страна, тъй като събитието се провежда през деня, не се прилага възрастово ограничение за посетителите. Чрез умишлената неяснота в формулировката „други обществени места, посещавани от деца в извънучебно време“, вносителите на законопроекта се опитват да създадат правни предпоставки за атаки и глоби срещу София Прайд, неговите организатори и посетители.

Налице е сериозна опасност от значително ограничаване на основни свободи на гражданите, гарантирани от Конституцията, като свободата на словото и свободата на достъп до информация.

По аргумент на противното следва да се изследва кои са онези обществени места, които не се посещават от деца, а именно онези, в които има възрастово ограничение за допускане на посетители.

Следователно законодателят категорично надхвърля целите и излиза извън обхвата на Закона за закрила на детето, като предлага въвеждане на обща забрана за поставяне на информационни материали със съдържание, което „не съответства на разбирането

за пол на физическите лица като биологична категория“ на обществени места. Така отправеното предложение от една страна се отклонява от първоначалната цел на закона, който е насочен към осигуряване на защита и благосъстояние на децата, от друга и поставя под въпрос основни принципи на свободата на изразяване и достъпа до информация, които са фундаментални за демократичното общество и поражда съмнения относно истинските мотиви на вносителите на законопроекта.

Забраната се простира и върху организациите, медицинските заведения и специалисти, които способстват за по-добра информираност при ЛГБТИК+ лицата преди да се започне или извърши процедура за промяна на пола. Информираността и достъпа до информация спомагат за по-доброто себеосъзнаване и приемане на лицата с джандърна идентичност и за социалната им интеграция. Липсата на конкретизация на понятията „информационни или други материали“ създава законодателна непълнота, възможности за неверни интерпретации, също и може да послужи като средство за неправомерно налагане на цензура.

По промените въведени в чл. 5б, ал. 3, т. 4 от Закона за закрила на детето:

„Забранява се ... представянето пред деца на беседи със съдържание, което не съответства на разбирането за пол на физическите лица като биологична категория, представянето или рекламата на половата идентичност като алтернативна на биологичния пол, ранното ѝ определяне или други, свързани с тях теми, както и прилагането, представянето или рекламата на медицински дейности с методи или технологии за промяна на биологичния пол на децата.“

Подобно на нововъведената забрана в предишната точка, в т. 4 се засягат обществени интереси и основни конституционно гарантирани права. Съществуват лица, при които промяната на пола е необходима по медицински причини, като транссексуалните и интерсексуалните или небинарните лица. При тях би настъпила промяна на биологичния пол, няма да се създаде противоречие с бинарността на пола, не се „създава трети пол“. Забраната на „представянето или рекламата на половата идентичност като алтернативна на биологичния пол“ ограничава правото на себеизразяване на лицата, които вече са преминали процедура за промяна на пола, ограничава съществено правото им на свобода на словото – да споделят за това, да подпомагат лица в подобна ситуация като ги информират, да разсейват съмнения касаещи достоверността на документите си, в които е отбелязан биологичния им пол, а външно изглеждат по друг начин. Липсва правна уредба относно точното значение на нововъведения от вносителите на законопроекта термин „ранното определяне“ на половата идентичност, в какво се изразява, кога е налице „ранно определяне“ и кога „късно“. Това води до правна несигурност като последица и възможност за злоупотреба с правото. Забраната на представянето „на ранното определяне“ на половата идентичност засяга

транссексуалните и интерсекс лицата, които нямат навършени 18 години да облекчават своята полова дисфория като изразяват външно идентифицирането си с противоположния пол и да споделят идентичността си с близки, приятели и съученици, налице е съществено ограничение на свободата на словото, което е **категорично извън обхвата на Закона за закрила на детето.**

Създава се неяснота относно приложението на предложената забраната по „прилагането, представянето или рекламата на медицински дейности с методи или технологии за промяна на биологичния пол на децата.“ Неизяснено е какво включват медицинските дейности с методи и технологии за промяна на пола – хормоналната терапия част от тях ли е и всяко предписване на хормонално лечение на медицински проблем ли е в разрез със забраната, включително лекуване на акне при тийнейджърите, хормонален дисбаланс при растеж и развитие или лечение с хормони за балансиране на стойностите на определени хормони при професионалните атлети, които при завишени естроген или тестостерон биват дисквалифицирани от някои състезания?

По отношение на предложенията в чл. 45, ал. 1, т. 3 от Закона за закрила на детето:

Скрепяването на предложените забрани с прекомерни по размер глоба или имуществена санкция, каквито са предвидени в чл. 45 от Закона за закрила на детето, са непропорционални на несъществуващата заплаха, че децата ще се превърнат в трансджендъри заради реклама или информационни материали, които способстват за социалната интеграция на тази маргинализирана група от обществото. Вносителите на законопроекта използват правото като инструмент за налагане на цензура и ограничаване на свободите на гражданите, като въвеждат имуществена санкция и глоба в особено големи размери (*съпоставено със средната заплата в страната), които считаме за неадекватни на реалността, на целта на закона и съответно противоправни спрямо правата на гражданите.

Относно нововъведената забрана в Закона за здравето:

Чл. 56б. Забранява се прякото представяне, рекламата и извършването на медицински дейности с методи или технологии за промяна на биологичния пол на лица, ненавършили 18 години.

Според писмо № 48-00-77 от 22.11.2024 г. от Министерството на здравеопазването съгласно наредба № 4 от 2021 г. за утвърждаване на медицински стандарт “Пластично-възстановителна и естетична хирургия” се включва операция по промяна на пола, като “конкретния медицински състав дефинира, че специалността третира различни вродени и придобити заболявания и състояния с цел подобряване и/или възстановяване на индивида. Обект на специалността са редица вродени и придобити явни и скрити

дефекти по цялото тяло, както и промени в повърхностните и дълбоките структури на цялото тяло, в резултат на процесите на стареене, при пациенти от двата пола от всяка възраст.“ Съгласно писмото, става ясно, че подобни оперативни интервенции могат да се извършват само в случаите, когато те са свързани с необходимост от лечение по медицински причини.

Към момента в България не се извършват никакви операции за промяна на пола, както при възрастни, така и при деца. Извършването на медицинска интервенция за премахване на вътрешни и/или външни полови органи е възможно да създава предпоставки за категоризиране на деянието като престъпление съгласно разпоредбата на чл. 128 от Наказателния кодекс – при причиняване на детеродна неспособност. Вносителите се опитват да въведат забрана върху процедура, която така или иначе не е позволена съгласно Наказателния кодекс, чрез което засилват съмненията относно мотивите и законодателната воля – дали измененията не се правят единствено с цел саморазправа с дадена социална група, нейното потискане и политическа демагогия. Чрез въвеждането на тази обща забрана за достъп до медицински услуги целенасочено и умишлено се вреди на индивидите, които имат крайна необходимост от конкретните медицински услуги включително по медицински причини.

От друга страна, макар лице успешно да промени пола си чрез хирургическа интервенция според текущото българското законодателство и Закона за гражданска регистрация на лицата, валидна промяна на пола се постановява единствено от съда. Съгласно Тълкувателно решение на Върховния касационен съд от 20 февруари 2023 г. по тълкувателно дело №2/2020 г. към настоящия момент всички подобни дела приключват негативно за молителите – абсолютно невъзможна е юридическата промяна на пола в България.

Относно допълненията в Наказателния кодекс:

Предложеното допълнение в чл. 187а НК и налагането на наказание лишаване от свобода за лице, което “даде медицинско предписание или извърши медицинска дейност с метод или технология за промяна на биологичния пол на лице, ненавършило 18-годишна възраст” представлява един вид забрана за упражняване на медицинска дейност, която е част от медицинската професия. Предложенията съставляват забрана за достъп до медицински услуги включително и на лица в нужда. Прецизно формулираните законови разпоредби създават ефективна забрана за достъп до медицински услуги, като по този начин поставят в неравностойно положение както индивидуалните лица в нужда, така и медицинските институции, готови да предоставят тези специфични грижи. Налагането на наказание лишаване от свобода обуславя наличието на висока обществена опасност на предвиденото противоправно деяние, като цели да внуши страх у медицинските специалисти, че ще загубят професията си

поради предвидената в чл. 187а, ал. 4 правна възможност за лишаване от право. Мерките потенциално ще въздействат върху професионалната практика и ще създадат атмосфера на несигурност и страх сред медицинските специалисти, относно бъдещето на тяхната професионална кариера, което може да доведе до автоцензура и отказ от предоставяне на медицински услуги, които биха могли да бъдат квалифицирани като „противоправни“ в контекста на предвиденото законодателство.

Така предложените изменения и допълнения в законопроекта с № 51-454-01-20 от 06.12.2024 г. противоречат на:

- **Българската конституция** – правото на образование (чл. 53, ал.1), правото на изразяване на мнение (чл. 39, ал. 1), правото да се търси, получава и разпространява информация (чл. 41, ал. 1); право на равенство и недискриминация (чл. 6, ал. 2);
- **Правото на ЕС:** Хартата на основните права и свободи на Европейския съюз, чл. 11 (свобода на изразяване на мнение и свобода на информация), чл. 14 (право на образование), чл. 21 (недискриминация), чл. 24 (права на детето);
- **Конвенцията на ООН за правата на детето**, чл. 13 и др.;
- **Европейската конвенция за правата на човека** по отношение на съответствието с която ЗНА нормално изисква справка, приложена към законопроектите на Министерски съвет.

У нас се засилват съмненията относно компетентността на вносителите и действителните цели, които преследват с горепосочените законови изменения. Следвайки изложените аргументи, смятаме, че предложените разпоредби не следва да бъдат придвижвани за гласуване, нито да бъдат обсъждани в зала, тъй като нарушават не само специален закон като Закона за защита от дискриминация, а и самата Конституция на Република България, както и редица международни актове, по които България е страна. Отделно от това, предложеният законопроект влиза в противоречие с останалите действащи закони в Република България и техните дефиниции на понятия от същата терминологична група.

04.04.2025 г.
гр. София

Надежда Дерменджиева
Изпълнителен директор

